

Prof. Dr.
Osman Korkut Kanadođlu
İstanbul Gedik Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Dr. iur
Ahmet Mert Duygun
İzmir Bakırçay Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

ANAYASA HUKUKUNUN GENEL ESASLARI

İÇİNDEKİLER

ÜÇÜNCÜ BASKIYA ÖNSÖZ.....	VII
İKİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ	IX
SUNUŞ	XI

BİRİNCİ BÖLÜM ANAYASA KAVRAMI VE ANAYASACILIK HAREKETLERİNİN GELİŞMESİ

I. Anayasa Kavramı ve Anayasacılık.....	1
A. Anayasa Kavramının Kökeni	1
B. Anayasacılık Anlayışının Gelişmesi.....	3
C. Anayasanın Unsurları (İçeriği).....	8
D. Anayasacılık Anlayışındaki Bozulmalar.....	11
E. Türkiye’de Anayasacılık: Osmanlı - Türk Anayasacılık Tarihi	19
II. Anayasa Türleri.....	24
A. Maddi Anlamda - Şekli Anlamda Anayasa Ayrımı	24
B. Yazılı Anayasacılık / Yazısız (Teamüli) Anayasacılık (Siyasete Dayalı Anayasacılık - Hukuka Dayalı Anayasacılık)	27
C. Katı Anayasa / Yumuşak Anayasa.....	31
D. Çerçeve Anayasa / Düzenleyici Anayasa	35
E. İnce Anayasa / Yüklü (Kalın) Anayasa	38
III. Anayasanın Yorumlanması.....	41
A. Genel Olarak Yorum Yöntemleri	43
1. Lafzi (Sözel) Yorum	43
2. Sistematik Yorum	43
3. Tarihsel (Genetik) Yorum.....	44

4. Amaçsal (Teleolojik) Yorum	45
B. Anayasa Hukukuna Özgü Yorum Yöntemleri	46
IV. Anayasanın Yapımı ve Değiştirilmesi.....	48
A. Asli Kurucu İktidar	49
1. Dinamikler / Modeller	50
2. Özellikler	52
3. Asli Kurucu İktidarın Tasnif Edilmesi: Monokratik ve Demokratik Asli Kurucu İktidar	55
a. Monokratik Anayasa Yapımı.....	55
b. Demokratik Anayasa Yapımı.....	58
i. Kurucu Referandum.....	59
ii. Kurucu Meclis	62
B. Türev (Tali) Kurucu İktidar.....	66
1. Yöntem	66
2. Maddi Sınırlar	70
C. Anayasa Yapımı ve Değişikliği Arasında Üçüncü Yol: Anayasanın Tümünden Değiştirilmesi.....	73

İKİNCİ BÖLÜM

DEVLET

I. Devlet Kavramı	79
II. Devletin Tanımı	81
III. Devletin Unsurları	83
A. Ülke	83
B. İnsan Topluluğu (Ulus / Halk).....	86
1. Devlet ve Ulus	87
2. Devlet ve Ulus Diyalektiği	88
3. Ulus ve Ulusçuluk.....	92
C. Egemenlik.....	97
D. Kurumsallaşmış Bir Örgütlenme.....	99

E. Anayasallık	100
IV. Egemenliğin Kaynağı ve Kullanımı	102
A. Teokratik Egemenlik Anlayışı.....	103
B. Demokratik Egemenlik Teorileri.....	110
1. Halk Egemenliği.....	110
2. Millet (Ulus) Egemenliği	114
C. Demokratik Egemenlik Anlayışlarının Uygulamadaki Geçişkenliği: Yarı Doğrudan Demokrasi	119
1. Referandum	120
2. Halk Girişimi	122
3. Halkın Vetosu	124
4. Geri Çağırma	125
5. Değerlendirme.....	126
V. Egemenliğin Yapısına Göre Devlet Biçimleri.....	128
A. Üniter Devlet	128
1. Tanım	128
2. Üniter Devlette Yönetim (İdare) Cihazı: İdari Örgütlenme Şeması.....	130
a. Merkezden Yönetim Usulü	130
b. Yerinden Yönetim	132
B. Federal Devlet.....	136
1. Siyasi Özerklik.....	139
2. Katılım İlkesi.....	143
3. Yetki Uyuşmazlıkları.....	146
4. Genel Bir Değerlendirme	149
C. Bölge Devlet	151
1. İspanya	154
2. İtalya	158
3. Birleşik Krallık.....	162

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM SEÇİMLER

I.	Demokratik Seçim İlkeleri	165
A.	Seçimlerin Genelliği İlkesi	165
1.	Kısıtlı Oy	166
a.	Servete bağlı kısıtlı oy	166
b.	Yeteneğe göre kısıtlı oy	167
c.	Cinsiyete göre kısıtlı oy	168
d.	Irka dayalı kısıtlı oy	172
2.	Genel Oy İlkesinden Nesnel Sapmalar	173
a.	Hükümlülük	173
b.	Kısıtlılık	175
c.	Askerlik	177
d.	İkamet	177
e.	Yaş	178
B.	Seçimlerin Serbestliği İlkesi	179
C.	Tek Dereceli Oy İlkesi	181
D.	Seçimlerin Eşitliği İlkesi	182
1.	Çoğul oy (Oyların sayısal eşitsizliği)	183
2.	Oyların başarı değerindeki eşitsizlik	184
3.	Temsilde eşitsizlik (adaletsizlik)	186
4.	Seçimlerde fırsat (şans) eşitliği	186
E.	Seçimlerin Gizliliği İlkesi	188
II.	Seçim Sistemleri	189
A.	Genel Olarak	189
B.	İşlev ve Türleri	190
1.	Çoğunluk Seçim Sistemi	191
2.	Nispi Temsil Sistemi	193
III.	Seçimlerin Teknik Unsurları ve Seçim Uyuşmazlıkları	194
A.	Seçim Çevrelerinin ve Adayların Belirlenmesi	194

B. Oy Kullanma Biçimi.....	197
C. Seçim İttifakları ve Barajları.....	200
D. Seçimlerin Yönetimi ve Denetimi.....	208

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SİYASİ PARTİLER

I. Tarihçe	217
II. Siyasi Parti Türleri	222
A. Kadro Partisi - Kitle Partisi Ayrımı.....	223
B. Serbest Parti - Disiplinli Parti Ayrımı	225
C. Entegrasyon (Bütünleşme) Partisi - Toplayıcı Parti Ayrımı (Catch All Partys - Allerweltpartei).....	227
III. Siyasi Parti Sistemleri.....	229
A. Tek Parti Sistemi	230
B. İki Parti Sistemi	233
C. İki'den Çok Parti Sistemi (Çok Partili Sistem)	234
IV. Siyasi Parti Tanımının Özellikleri.....	235
A. 1982 Anayasası'na Göre Siyasi Parti	236
B. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Göre Siyasi Parti.....	237
C. 2820 Sayılı Siyasi Partiler Kanunu'na Göre Siyasi Parti.....	239
1. Anayasa ve kanunlara uygunluk.....	240
2. Seçimler yoluyla milli iradenin oluşumuna katılma.....	240
3. Tüzük ve programa sahip olma	243
4. Ülke çapında örgütlenme.....	244
5. Çağdaş medeniyete ulaşma amacı	245
6. Tüzel kişiliğe sahip kuruluş	246
V. Parti Kurma Hakkı.....	248
VI. Örgüt Yapısı	251
A. Genel Olarak.....	251
B. Merkez Örgütü.....	252

1. En Üst Parti Organı: Büyük Kongre	252
2. Genel Başkan	253
3. Merkez karar, yönetim ve icra organları	255
4. Organların İlişkileri	257
5. Alt Örgüt Birimleri	257
VII. Parti İçi Demokrasi ve Parti İçi Disiplin	260
VIII. Siyasi Partilerin Finansmanı	267
IX. Siyasi Parti Yasakları	271
A. Genel Olarak	271
B. Avrupa Hukukunda Parti Yasağının Koşulları	273
1. Yasal Dayanak	274
2. Meşru Amaç	276
3. Demokratik Bir Toplumda Parti Yasaklamasının Zorunluluğu	278
C. Türkiye'deki Uygulama	279

BEŞİNCİ BÖLÜM

KUVVETLER AYRILIĞI İLKESİ

I. Tarihsel Oluşum	287
II. Kapsam ve İçerik	290
III. Eleştiriler	296
IV. Örgütsel Kuvvetler Ayrılığı (Siyasal Rejimler)	297
V. Siyasal Rejim Türleri	299
A. Kuvvetler Birliğine Dayanan Siyasal Rejimler	300
1. Kuvvetlerin Yürütmede Birleşmesi	301
2. Kuvvetlerin Yasamada Birleşmesi: Meclis Hükümeti	306
a. Teoride Meclis Hükümeti	306
b. Uygulamada Meclis Hükümeti	310
i. Fransa	310
ii. Uruguay	312

iii. İsviçre Modeli ve Meclis Hükümetinden Sapma: Uyum Demokrasisi (Konkordanzdemokratie)	312
iv. Sosyalist Anayasacılıkta Meclis Hükümeti Tartışması	315
v. Türk Anayasacılığında Meclis Hükümeti: 1920- 1960 Arası Uygulanan Hükümet Sistemlerinin Nitlendirilmesi.....	316
B. Kuvvetler Ayrılığına Dayalı Siyasal Rejimler.....	322
1. Parlamenter Rejimler	322
a. Tarihsel Oluşum.....	322
b. Temel İlkeler	328
i. Yürütme Organının İkili Yapısı.....	328
ii. Bakanlar Kurulunun Siyasi Sorumluluğu (Hükümetin Düşürülebilir Olması).....	329
aa. Bakanlar Kurulunun Kurulması	332
bb. İktidar ve Muhalefet Ayrımı.....	335
cc. Karşı İmza Kuralı.....	337
iii. Devlet Başkanının Sorumsuzluğu.....	339
aa. Devlet Başkanının Tarafsızlığı	341
bb. Cumhurbaşkanı'nın Seçimi Usulü.....	343
cc. Devlet Başkanının Statüsüne İlişkin Bazı Tespitler	345
iv. Parlametonun Feshi	347
c. Parlamenter Demokratik Sistemlerde Parlametonun Konumu.....	350
i. İngiliz Tipi (Westminster Modeli) Parlamenter Demokrasi	351
ii. Parlamenter Bir Model Olarak Şansölye (Kanzler) Demokrasisi	353
iii. Fransa ve Almanya'nın Yakın Anayasal Tarihindeki Siyasal Rejime İlişkin Paralellikler.....	355
d. 1982 Anayasası Uygulamasında Parlamenter Rejim	360
i. 2007 Öncesi	360

ii. 2007 – 2014 Ara(sı) Dönem	363
2. Başkanlık Rejimi	365
a. Başkanlık Sisteminin Klasik Modeli: Amerika Birleşik Devletleri	365
i. Tarihsel Oluşum.....	365
ii. Tanımı ve Özgünlüğü.....	370
iii. Belirleyici Ölçütler.....	375
aa. Kuvvetler Ayrılığı	375
bb. Örgütlenme Modeli (Kongre – Başkan ve Aralarındaki Bağlılıklar)	378
cc. Siyasi Partiler.....	385
dd. Yargı	386
b. Başkanlık Rejiminin Başkalaşması (Koalisyonlu Başkanlık Rejimi).....	390
c. Başkanlık Rejiminden Sapma (Patronlu / Hiper Başkanlık Rejimi).....	396
d. 2017 Anayasa Değişikliği Sonrası Türkiye’de Uygulanan “Sui Generis” Başkanlık Sistemi: Türk Tipi Başkanlık Sistemi (Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi).....	402
i. Parlamentonun Konumu ve Zayıflatılması.....	404
ii. Yürütmenin (Cumhurbaşkanının) Güçlendirilmesi.....	407
iii. Cumhurbaşkanının Yargıya İlişkin Yetkileri	408
e. Değerlendirme.....	409
3. Yarı Başkanlık Rejimi	410
a. Genel Olarak.....	410
b. Klasik Yarı Başkanlık Rejimi: Fransa Modeli.....	415
c. Otoriter Yarı Başkanlık Sistemi	422
VI. İşlevsel Kuvvetler Ayrılığı.....	427
A. Yasama İşlemleri.....	429
1. Kanun.....	429
a. Parlamentonun Kural Koyma Yetkisinin Sınırları	430

b.	Belirlilik İlkesi	434
c.	Kanun Yapma Usulü	437
i.	Kanun Önerisi	438
ii.	Meclisin Kabul Kararı	439
iii.	Devlet Başkanının Katılımı	442
d.	Kanun Türleri	444
i.	Genel Kanun – Özel Kanun.....	445
ii.	Temel Kanun –Temel Olmayan Kanun.....	445
iii.	Kod Kanun – Çerçeve Kanun.....	446
iv.	Torba Kanun	446
e.	Geriye Etkili Yasalar Sorunu	447
2.	Karar	449
a.	Konu ve Kapsamı.....	449
b.	Oluşma Biçimi.....	452
c.	Yargısal Denetimi	453
d.	Bir Parlamento Kararı Türü Olarak İhtüzük	454
B.	Yürütmenin İşlemleri	455
1.	Olağan Dönem Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri.....	455
a.	2017 Anayasa Değişiklikleri Öncesinde Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	456
b.	2017 Anayasa Değişikliği Sonrasında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	459
i.	Düzenleme Alanı.....	459
ii.	Mahfuz (Saklı) Alan Öngörülüp Öngörülmediği Sorunu.....	461
iii.	Kurallar Kademelenmesindeki Yeri.....	463
iv.	Yargısal Denetim ve Anayasa Mahkemesi İhtihadı..	468
aa.	Genel Olarak.....	468
bb.	Anayasa Mahkemesi İhtihadı	470
2.	Olağanüstü Hal Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi.....	477

a. Olağanüstü Hal Kavramı ve 1982 Anayasası'nda Düzenlenme Biçimi	477
b. Olağanüstü Halde Kullanılan Bir Sınırlama Araç Olarak Olağanüstü Hal Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	481
C. Kurallar Kademelenmesi (Normlar Hiyerarşisi).....	485
1. İç Hukukta Kurallar Kademelenmesi.....	486
2. Uluslararası Hukukun Kurallar Kademelenmesindeki Yeri	487

ALTINCI BÖLÜM ANAYASA YARGISI

I. Anayasa Yargısının Meşruluğu ve Doğuşu.....	495
A. Karşılaştırmalı Hukukta Anayasa Yargısının Doğuşu	496
B. Türkiye'de Anayasa Yargısının Doğuşu.....	500
II. Anayasa Mahkemesinin Çifte Statüsü	502
A. Bir Anayasa Organı Olarak AYM.....	502
B. Bir Mahkeme Olarak AYM	505
III. Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu: Anayasa Yargıçları ve Seçimleri	508
A. Karşılaştırmalı Hukukta Anayasa Yargıçlarının Seçimi	509
1. Fransa	509
2. Amerika Birleşik Devletleri.....	511
3. Avusturya.....	514
4. İtalya	516
5. Almanya	517
6. Latin Amerika Devletleri.....	521
B. Türkiye'de Anayasa Yargıçlarının Seçimi.....	524
IV. Anayasa Mahkemesinin Yetkileri ve Dava Türleri.....	527
A. Genel Olarak.....	527
B. Anayasaya Uygunluk Denetimi.....	529
1. Soyut Norm Denetimi	530

a.	Yargılamanın Konusu ve Amacı	530
b.	Dava Açma Yetkisi Olanlar	531
c.	Denetimin Konusu	534
d.	Dava Açma Süresi ve Davanın Açılmasında Uyulması Gereken Diğer Esaslar	537
2.	Somut Norm Denetimi	538
a.	Yargılamanın Konusu, Amacı ve Uygulamadaki Anlamı	538
b.	Somut Norm Denetimi İle Asıl Dava Arasındaki İlişki .	539
c.	Somut Norm Denetiminde Dava Koşulları	541
d.	On Yıllık Süre ve Anayasal Evrim	543
3.	Yüce Divan Yargılaması	546
a.	Karşılaştırmalı Hukukta Devlet Organlarının Sorumluluğu	546
b.	Türkiye’de Yüce Divan Yargılaması	552
4.	Bireysel Başvuru	554
a.	Bireysel Başvurunun Tarihçesi	554
b.	Bireysel Başvurunun İşlevi	555
c.	Bireysel Başvurunun Usuli Koşulları	558
5.	Diğer Yetkiler	559
V.	Anayasa Mahkemesi Kararları	560
A.	Karar İçeriği (Çeşitleri)	560
1.	Norm Denetimi Yolunda Verilen Karar Türleri	560
a.	Ret ve İptal Kararı	560
b.	Ortalama (Ara) Kararlar	562
i.	Yorumlu Ret Kararı	562
ii.	İhmal ve Anayasanın Doğrudan Uygulanması	564
iii.	Zımni İlgâ (Anayasa Öncesi Çıkarılan Yasaların Denetimi)	565
c.	İptal Kararının Yürürlük Tarihinin Ertelenebilmesi	571
2.	Bireysel Başvuru Yolunda Verilen Kararlar	571

a. Kabul Edilebilirlik Kararı	571
b. Esasa İlişkin Kararlar	572
c. Geçici Tedbir Kararı.....	574
B. Kararın Etkileri.....	575
1. Şekli Anlamda Kesin Hüküm	576
2. Maddi Anlamda Kesin Hüküm	576
3. Bağlayıcılık	577
4. İptal Edilen Yasayı Yineleme Yasağı	579
5. Gerekçeli Kararın Resmi Gazetede Yayımlı Zorunluluğu.....	581
C. Anayasaya Aykırılığın Hukuki Sonucu (Geriye Etki Sorunu) ...	583
KAYNAKÇA.....	587